

Український державний університет імені Михайла Драгоманова
Факультет психології
Кафедра соціальної психології

Державний податковий університет

Запорізький національний університет

Рівненський державний гуманітарний університет

Державне некомерційне підприємство
«Державний університет «Київський авіаційний ІНСТИТУТ»
Факультет наук про Здоров'я
Кафедра авіаційної психології та управління людським фактором

Середня загальноосвітня школа №166 м. Києва

Гімназія №126 Дніпровського району м. Києва

«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ПСИХОЛОГІВ ДО ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТІВ»

Збірник матеріалів
ІІ науково-практичного круглого столу
11 грудня 2025 року

КИЇВ – 2025

УДК 159.9 (043.2)
ББК 88.4я43
А 43

Рецензенти:

Волошина В.В. – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри теоретичної та консультативної психології, Факультет психології УДУ імені Михайла Драгоманова;

Вольнова Л.М. – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри психосоматики та психології здоров'я, Факультет психології УДУ імені Михайла Драгоманова

Рекомендовано до друку Вченою радою факультету психології
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
(протокол № 7 від 29 грудня 2025 р.)

Актуальні проблеми підготовки психологів до врегулювання конфліктів: збірник матеріалів учасників ІІ науково-практичного круглого столу (11 грудня 2025 року, м. Київ) [Електронне видання] / Ред. колегія: Матяш-Заяц Л.П., Темрук О.В. – Київ, 2025. – 94 с.

Збірник містить матеріали доповідей учасників круглого столу та охоплює низку проблемних питань, які стосуються актуальних проблем фахової підготовки психологів, психологічних особливостей конфліктної поведінки особистості, психологічних засад управління конфліктами у сучасних умовах, можливостей психологічного консультування у врегулюванні конфліктів, медіації як технології управління конфліктами, емоційної складової у міжособистісній взаємодії у сучасних умовах, психологічних особливостей переживання криз в умовах війни, психологічних аспектів вирішення міжособистісних конфліктів у освітньому середовищі, управління конфліктами як умови збереження ментального здоров'я особистості, використання потенційних можливостей внутрішньоособистісних конфліктів задля особистісного зростання.

© Колектив авторів, 2025

© УДУ імені Михайла Драгоманова, 2025

3. Ханецька Т., Федоренко А., Коваленко О. Особливості психологічного консультування клієнтів щодо вирішення конфліктів професійного самовизначення. Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Психологія. Випуск 1 (66), 2025. С. 122-126. https://doi.org/10.32689/maup.psych.2025.1.18

Роман Попелюшко,
доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри теоретичної
та консультативної психології,
УДУ імені Михайла Драгоманова

Валентина Литкович,
студентка 3 курсу бакалаврату
освітньої програми «Психологічне консультування»
УДУ імені Михайла Драгоманова

ВПЛИВ ТРАВМАТИЧНОГО ДОСВІДУ ВІЙНИ НА ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ РЕВІКТИМІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Актуальність дослідження. В умовах повномасштабної військової агресії в Україні проблема віктимізації набула більшого поширення, через повномасштабну військову агресію, яка спричинила безпрецедентну соціальну та психологічну кризу, що підірвала базове, фундаментальне відчуття безпеки громадян. У стані перманентного хронічного стресу та емоційного виснаження люди стають більш вразливими не лише до прямої агресії, а й до опосередкованих злочинних впливів. Тому дослідження механізмів, які перетворюють людину на жертву, є критично важливим для сучасної психологічної науки та практики. Актуальність цієї роботи підтверджується тривожною статистикою, що демонструє зміну характеру злочинності. Попри зниження деяких традиційних видів злочинів, спостерігається різкий стрибок інтелектуальних посягань. Наприклад, за даними Генеральної прокуратури

України, у 2024 році було відкрито майже 65 тисяч кримінальних проваджень щодо шахрайства. Цей показник, хоча й трохи зменшився порівняно з піком попереднього року, досі у 2,7 рази перевищує довоєнний рівень [6]. Це свідчить про те, що поле боротьби перемістилося у бік психологічної маніпуляції.

Огляд літератури з проблеми. Науковці, такі як ван дер Колк, наголошують, що травматичний досвід війни провокує несвідоме повторення травми, де жертви шукають знайомі відчуття небезпеки в стосунках, перетворюючи страх на опіоїдне задоволення та залежність від аб'юзивних партнерів, що формує механізми ревіктимізації [9]. У свою чергу, дослідники Дж. Муньїза, Д. Брітвіч, М. Радман та М.Дж. Кровфорд підкреслюють двосторонній зв'язок: серйозні воєнні травми (снайперський вогонь, тортури) у 8-10 разів підвищують ризик патології особистості через інтерперсональну дисфункцію, але вразлива особистість також притягує травму, порушуючи довіру та саморегуляцію. Автори зазначають, що це призводить до хронічних проблем, як ПТСР та алкоголізм тощо [10].

Дослідження А. Джаффе, Д. ДіЛілло, К. Гратц та Т. Мессман-Мур показують, що погляди науковців сходяться на ролі ПТСР-симптомів та маладаптивних когніцій (дезадаптивна мрійливість), які опосередковують ревіктимізацію з коефіцієнтом ризику 2.27, особливо після інтерперсональних воєнних травм, провокуючи гнів та намбінг [8].

Українські науковці А. Ільєнко [2], Л. Матяш-Заяц, О. Носова [3], Р. Попелюшко [5], Н. Фролова [7] вбачають у воєнній травмі фактор соціальної десинхронізації, де колективна травма посилює персональну ревіктимізацію через порушення ідентичності та довіри. Науковці та практики, вивчаючи цивільних жертв, наголошують на ролі невротизму та низької екстраверсії як провісників посттравматичного погіршення, що сприяє вторинній віктимізації в поствоєнний період. Загалом, погляди сходяться на потребі довгострокового моніторингу та втручань для запобігання циклу.

Виклад основного матеріалу. Віктимізація не є одномоментною подією, це динамічний процес, що виникає внаслідок транзакційної взаємодії двох великих груп чинників: об'єктивних та суб'єктивних. Такий поділ дозволяє чітко розмежувати криміногенне середовище та індивідуальну психологічну сприйнятливість до потрапляння в небезпечні ситуації. Об'єктивні фактори формують загальне поле ризику. Вони є зовнішніми і переважно не залежать від волі індивіда - це загальні умови: рівень економічної кризи, ефективність роботи правоохоронних органів, стать, вік, демографічні дані, соціальна нерівність чи, як у нашому випадку, масштабна військова криза, яка сама по собі є потужним віктимізуючим чинником. Ці фактори можуть багаторазово підвищити частоту небезпечних контактів, але вони не пояснюють, чому одна людина в тому ж середовищі стає жертвою, а інша – ні [4].

Саме тут виступає друга група: суб'єктивні фактори, які є основою психологічного аналізу. Вони безпосередньо пов'язані з особистістю: її рисами характеру, рівнем тривожності, довірливістю, схильністю до ризику та здатністю до асертивної поведінки. Для психолога ця група чинників є найбільш значущою, оскільки вона піддається корекції. Розуміння індивідуальної психологічної віктимності є першим кроком до розробки ефективних програм профілактики, спрямованих на зміцнення внутрішньої психологічної стійкості особистості [4].

У психологічному контексті, потрібно звернути увагу на книгу «Тіло веде лік» автора Бессела Ван дер Коллка, ключова увага до віктимізації в книзі привертається через аналіз того, як первинна трансформує особу, формуючи стійку позицію. Ван дер Коллк показує, що травматична подія не є просто «поганим спогадом», а спричиняє нейробіологічні зміни, які порушують роботу префронтальної кори (відповідальної за планування та раціональне мислення) та активують мигдалеподібне тіло (центр страху) [9]. Це призводить до того, що травмована людина залишається хронічно віктимною: її мозок постійно сканує середовище на наявність загрози, що створює змінене сприйняття ризику і підвищує ймовірність повторної віктимізації або участі у

небезпечній, саморуйнівній поведінці (наприклад, імпульсивність, зловживання речовинами). Особливе місце в аналізі займає вторинна віктимізація, яка проявляється через відсутність соціальної підтримки та інституційну нечутливість. Ван дер Колк наголошує, що найбільшу шкоду завдає не лише сама травма, а й ізоляція та відчуття сорому, які виникають, коли суспільство (сім'я, школа, правоохоронні органи) не вірить або звинувачує жертву («шеймінг жертви») [1]. Наприклад, коли жертва змушена багаторазово переказувати свою травматичну історію в поліції чи суді, не отримуючи при цьому емпатії, це є ретравматизацією. Тому зцілення від віктимності, за Ван дер Колком, вимагає не тільки індивідуальної терапії, але й відновлення соціальних зв'язків та здатності знову відчувати себе в безпеці у власному тілі та світі, часто за допомогою тілесно-орієнтованих практик, які допомагають тілу «відпустити» заблоковану реакцію «бий або біжи» [1].

Суб'єктивні фактори віктимізації в умовах війни трансформуються. Травматичний досвід формує специфічні когнітивні уразливості, такі як зовнішній локус контролю (переконання, що життям керують зовнішні сили) та менталітет вивченої безпорадності [5]. Особа, яка пережила травму, може несвідомо відтворювати деструктивні патерни поведінки, що призводить до ревіктимізації [1]. Особливо небезпечним є поєднання емоційної нестабільності та потреби у швидкому вирішенні проблем. Шахраї активно використовують схеми соціальної інженерії, що вимагають негайних рішень, блокуючи і так ослаблене критичне мислення жертви. Таким чином, внутрішня вразливість стає «магнітом» для агресора.

Висновки. Аналіз показує, що віктимізація в умовах війни є складним транзакційним процесом, де об'єктивна загроза підсилюється нейробіологічними змінами особистості. Травма війни змінює фізіологію мозку, фіксуючи людину в стані реакції «бий або біжи», що знижує когнітивні здібності до розпізнавання маніпуляцій. Профілактичні програми мають враховувати цей нейропсихологічний аспект. Мета психологічного втручання повинна полягати не лише в інформуванні, а й у зміцненні внутрішньої

психологічної стійкості, розвитку внутрішнього локусу контролю та асертивності. Перетворення індивіда з пасивного об'єкта впливу обставин на активного суб'єкта власного життя є ключовим для розриву кола ревіктимізації.

Список використаних джерел

1. Бессель ван дер Колк. Тіло веде лік. Як лишити психотравми в минулому. Харків : Vivat. 2022. 624 с.
2. Ільєнко А. І. Вплив ситуації війни на переживання психологічних травм : кваліфікаційна робота. Кривий Ріг, 2024. 52 с.
3. Матяш-Заяц Л., Носова О. Вплив травматичного досвіду на соціалізацію особистості юнацького віку. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Психологія,* 2024. 2(20), С. 68-74.
4. Кримінологія : підручник. За заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. В. В. Чернєя; за наук. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Джужі. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. 612 с.
5. Попелюшко Р. П. Суб'єктивні особливості усвідомлення психотравматичного досвіду. *Психологічний журнал*. Умань: ВПЦ «Візаві», 2023. Вип. 10. С. 39-45.
6. Справ про шахрайство поменшало на 21% за рік. *Опендатабот*. URL: https://opendatabot.ua/analytics/fraud-2024-12 (дата звернення: 05.12.2025)
7. Фролова Н.В. Феномен колективної травми в контексті сучасного українського досвіду її проживання. *Габітус.* 2023. Випуск 46. С. 199-203.
8. Anna E. Jaffe, David DiLillo, Kim L. Gratz, and Terri L. Messman-Moore. Risk for Revictimization Following Interpersonal and Noninterpersonal Trauma: Clarifying the Role of Posttraumatic Stress Symptoms and Trauma-Related Cognitions. *J Trauma Stress*. 2019 February ; 32(1): 42-55.
9. Bessel A. van der Kolk The compulsion to repeat the trauma: re-enactment, revictimization. *Psychiatric Clinics of North America*, 1989. Volume 12, Issue 2, P. 389-411.

10. Jasna Munjiza, Dolores Britvic, Maja Radman & Mike J. Crawford. Severe war-related trauma and personality pathology: a case-control study. *BMC Psychiatry*. 2017. Volume 17, article number 100.

Роман Попелюшко,
доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри теоретичної
та консультативної психології,
УДУ імені Михайла Драгоманова

Софія Назаренко
студентка 3 курсу бакалаврату
освітньої програми «Психологічне консультування»
УДУ імені Михайла Драгоманова

КОЛЕКТИВНА ПСИХОЛОГІЧНА ТРАВМА В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Актуальність дослідження. Сучасні реалії, у яких живуть громадяни України, насичені численними травматичними подіями – від екстремальних кризових ситуацій до обставин, що становлять загрозу та справляють потужний негативний вплив на особистість, вимагаючи значних внутрішніх ресурсів для подолання їх наслідків. Нині кожен українець так чи інакше переживає наслідки воєнної травми: одні стали на захист держави зі зброєю в руках, інші були змушені залишити власні домівки й шукати безпеки в інших країнах; дехто оплакує загиблих рідних, убитих російськими окупантами. Щодня й щоночі мирні населені пункти України зазнають обстрілів, руйнується цивільна інфраструктура, а люди вимушені пристосовувати повсякденність до переривчастого водо- та електропостачання. За таких умов особливого значення в контексті постстресових реакцій і розладів набувають саме колективні травми.

Огляд літератури з проблеми. А. Шутценбергер, І. Бозормені-Надя та інші дослідники в межах трансгенераційного підходу вивчали колективні